

уроженцев Орловской епархии и питомцев нашей духовной школы : из автобиогр. записок Леонтия, митрополита Московского / публ. свящ. Д. Крылова // Орловские Ев. – 1913. – Отд. неофиц. – № 47. – С. 1357–1364; № 48. – С. 1388–1390; Мои заметки и воспоминания : автобиогр. записки высокопреосвященнейшего Леонтия, митрополита Московского. – Сергиев Посад, 1914. – [2], 134, II с.

Арх.: IP НБУВ. – Ф. XIII. – №№ 436, 2564–2567, 2570, 3684, 4288, 5204, 5391–5410; Ф. 98. – № 135; Ф. 175. – № 59/4; Ф. 225. – № 810; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 3814; НИОР РГБ. – Ф. 173.II – № 119.II [Електронна копія: <http://dlib.rsl.ru/viewer/01005074210#?page=1>]; № 5271 [Електронна копія: <http://dlib.rsl.ru/viewer/01005080334#?page=1>].

Опубл. дж.: Отчет о деятельности Церковно-археологического общества и состоянии Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии за 1872–1873 учебный год // ТКДА. – 1874. – № 4. – С. 125; Протоколы Совета Киевской духовной академии за 1881–1882 учебный год. – К., 1882. – С. 208; Два юбилейных торжества в Холмской духовной семинарии в 1885 году. – Варшава, 1887. – IV, 115 с.; Воспоминания о высокопреосвященном Леонтии в Подольской епархии и продолжающаяся живая связь Холмско-Варшавского архипастыря с Подольской паствой // ПрибЦВед. – 1890. – № 13. – С. 450–453; Из Варшавы // Там само. – 1891. – № 50. – С. 1795–1796; Положение о стипендии имени преосвященного Леонтия, архиепископа Холмско-Варшавского, в Варшавском духовном училище // Холмско-Варшавский епархиальный вестник. – 1890. – № 24. – С. 430; Высочайшая грамота // ЦВед. – 1891. – № 20. – С. 169; Высочайшие рескрипты // Там само. – № 47. – С. 357, 358; *Никольский А.* Воспоминание о путешествии высокопреосвященнейшего Леонтия в Париж для торжественного освящения русской церкви, в бытность его высокопреосвященства епископом Ревельским и викарием С.-Петербургским в 1861 г. – М., 1892. – 40 с.; *Соколов В. А.* Первое посещение Троицкой Лавры и Академии Высокопреосвященнейшим Леонтием (Лебединским), митрополитом Московским и Коломенским // БВ. – 1892. – № 2. – С. 381–397; Вечная память! // Там само. – 1893. – № 9. – С. 335–337; *Корсунский И. Н.* Высокопреосвященный Леонтий (Лебединский), митрополит Московский [некролог] // Там само. – С. 390–419; *Соколов В. А.* Из академической жизни (июнь 1893 г.) // Там само. – С. 441–447; *Викул П.* Высокопреосвященный Леонтий (Лебединский), митрополит Московский и Коломенский, бывший архиепископ Подольский и Брацлавский. Некролог. – Каменец-Подольск, 1893. – 22 с.; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 710, 711, 714, 748.

Літ.: *Страшкевич Н. И.* 25-летие святительского служения высокопреосвященнейшего Леонтия, архиепископа Холмского и Варшавского, члена Св. Синода. – Варшава, 1887. – [VIII], 402 с.; *Четыркин Ф. В.* Высокопреосвященнейший Леонтий, митрополит Мо-

сковский и Коломенский. – СПб., 1892. – 16 с.; *Петровский С., свящ.* Семь херсонских архиепископов. – О., 1894. – С. 111–118; *Родосский А. С.* Биографический словарь студентов первых XXVIII курсов С.-Петербургской духовной академии. – СПб., 1907. – С. 239–241; *Никольский А.* Леонтий (в мире Иван Алексеевич Лебединский) // РБС. – Т. : Лабзина – Ляшенко. – СПб., 1914. – С. 217–220.

С. Л. Кузьміна

ЛЕОНТІЙ (МАТУСЕВИЧ Леонід Прокопович) [рос. Леонтий (Матусевич Леонид Прокофьевич)] (16[28].04.1884–1942), єпископ РПЦ, випускник КДА – церк. діяч.

Нар. у м-ку Озеряни Володимир-Волин. пов. Волин. губ. (нині – Турійського р-ну Волин. обл.) у сім'ї священика. Після закінчення Холмської ДС (1898–1904) навчався у КДА (1904–09). Через хворобу опановував програму 1-го курсу протягом двох навч. років (1904–05, 1905–1906). На 3-му курсі прийняв чернецтво (чин постригу звершено 22.03.1908 еклесіархом КПЛ архімандритом Назарієм (Бліновим) у лаврській Свято-Миколаївській лікарняній церкві). Ректором КДА єпископом Феодосієм (Олтаржевським) рукопокладений у сани ієродиякона (06.04.1908) та ієромонаха (28.03.1909). Закінчив КДА зі ступ. канд. богослов'я (ухвалу Ради КДА від 10.06.1909 затверджено митрополитом Київським і Галицьким Флавіаном (Городецьким) 19.06.1909). Канд. твір, оцінений Радою КДА на підставі відгуку доц. священика М. С. Гроссу як «задовільний», присвятив темі: «Влияние католичества на русскую церковную проповедь в XVII и XVIII веках». У студентські роки опублікував низку статей релігійно-повчального змісту в київ. ж-лі «Церковь и народ», що його видавав ректор КДА єпископ Платон (Рождественський) у 1906–07.

Указом Св. Синоду від 21.07.1909 призначений викладачем уч-ща пастирства пам'яті о. Йоана Кронштадтського у м. Житомирі. Чернече служіння звершував на посаді намісника Тригорського Спасо-Преображен-

ського чол. монастиря (нині – у с. Тригир'я Житомир. р-ну та обл.). Був піднесений до санів ігумена (02.04.1915) та архімандрита (29.06.1917).

16.09.1922 * висвячений на єпископа Коростенського, вікарія Волин. єпархії. На поч. 1923 приєднався до обновленців. У сані єпископа Волинського узяв участь у обновленському Помісному соборі Правосл. Рос. Церкви в Москві (29.04–09.05.1923), на якому, однак, виступив проти одруженого єпископату та не підписав акта про усунення Патріарха Московського і всієї Росії Тихона (Беллавіна). Того ж року повернувся через покаєння до Патріаршої РПЦ. Мешкав у Богоявленському монастирі в Житомирі. Звершував богослужіння також у Житомир. Спасо-Преображенському кафедральному соборі. За спогадами сучасників, вів аскетичне, відлюдницьке життя; уникав співслужіння і спілкування з обновленським єпископатом та духовенством.

15.02.1930 був заарештований за т. зв. справою Андрія Дроссі, колишнього секретаря Єрусалимського подвір'я у Москві, який склав звернення до Патріарха Константинопольського Фотія II (Маніатіса) із проханням про порятунок РПЦ від гонінь шляхом морального тиску на рад. керівництво. Був доправлений до Бутирської тюрми у Москві. Звинувачений у тому, що разом із архієпископом Житомирським і Волинським Аверкієм (Кедровим) ознайомився із зверненням, призначеним для «антисоветской кампанії за границей», схваливши його зміст. Рішенням Колегії ОДПУ СРСР від 04.04.1930 засуджений за статтею 58-5 КК РСФСР на 3-річне заслання до Півн. краю. Термін покарання відбував у м. Архангельську.

Перебуваючи на засланні, 23.04.1933 заарештований вдруге. 01.07.1933 засуджений Трійкою при ПП ОДПУ на 3 роки виправно-трудова таборів за буцімто активну

участь у «контрреволюционной группировке духовенства» та підпільних богослужіннях. У зв'язку із непридатністю до табірних робіт за станом здоров'я, рішенням тієї ж Трійки від 08.08.1933 був доправлений до виправно-трудова закладу для інвалідів у Півн. краї. 03.04.1935 достроково звільнений із діагнозом «туберкульоз легенів у стадії розпаду».

Після звільнення мешкав у Вологодській обл. У 1941 знову заарештований та обвинувачений у контрреволюц. агітації. За одними даними, 26.08.1941 засуджений Вологодським обласним судом до вищої міри покарання. За ін. – помер в ув'язненні 26.12.1942 на 58-му році життя. За спогадами наближених до Л. осіб, помер у 1942 в день Св. рівноапостольної кн. Ольги, тобто 24.07.

Реабілітований Прокуратурою СРСР у 1989.

Осн. тв.: Жизнерадостность русского народа // Церковь и народ. – 1906. – № 13. – С. 8–9; Естественность любви // Там само. – 1907. – № 7. – С. 3–4; Красота смирения и средства к его приобретению // Там само. – № 14. – С. 2–3; Как соглашается любовь к ближнему с заботой о порядке и обязанностях? // Там само. – № 16. – С. 5; Чему учит нас светлый лик Богоматери // Там само. – № 22. – С. 4–6; Всегдашнее покаяние – основа христианской жизни // Там само. – № 24. – С. 6–7.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1728; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 3. – Спр. 2855, 3274, 9616, 9704.

Опубл. дж.: Протоколы Совета Киевской духовной академии за 1904–1905 учебный год. – К., 1905. – С. 497, 500; [Те саме] за 1908–1909 учебный год. – К., 1909. – С. 406–410, 488, 489; Определения Св. Синода // ЦВед. – 1909. – № 31. – С. 308; 1915. – № 18–19. – С. 190; Список лиц духовного звания, кои Святейшим Синодом удостоены награждения по духовному ведомству к 29 июня 1917 г. // Там само. – 1917. – № 27. – С. 178; Єпископ Леонтий (Матусевич) (По воспоминаниям К. и Н.) // Вестник РХД. – Париж, 1985. – № III (145). – С. 240–244; Акты Святейшего Тихона, Патриарха Московского и всея России, позднейшие документы и переписка о каноническом преемстве высшей церковной власти, 1917–1943 / сост. М. Е. Губонин. – М., 1994. – С. 979.

Літ.: Их страданиями очистится Русь. – М., 1996. – С. 247–250; Левитин-Краснов А., Шавров В. Очерки по истории русской церковной смуты. – М., 1996. – С. 293; За веру Христову: Духовенство, монашествующие и миряне РПЦ, репрессированные в Северном крае (1918–1951). Биограф. справочник / сост. С. В. Суворов

* У церк. літ-рі дату хіротонії Л. зазначено за ст. ст. – 03.09.1922.

ва. – Архангельск, 2006. – С. 289–290; Священномученик Аркадий (Остальский; 1889–1937), епископ Бежецкий, викарий Тверской епархии : «Мы не должны бояться никаких страданий...»: Творения : в 2 т. / сост. диакон И. Кучерук, при участии Е. Тимиряева. – Т. 1. – Житомир, 2007. – С. 176, 179; Т. 2. – Житомир, 2011. – С. 160, 393; *Ильяшенко Н. А.* Состав иерархии Русской Православной Церкви в преддверии Большого террора // Вестник ПСТГУ. II : История. История Русской Православной Церкви. – М., 2014. – Вып. 3 (58). – С. 129; Леонтий (Матусевич Леонид Прокофьевич) // Новомученики и исповедники Русской Православной Церкви XX века : [База даних ПСТГУ]. – Режим доступу: http://kuz3.pstbi.ccas.ru/bin/nkws.exe/ans/nm/?HYZ9EJxGHoxITYZCF2JMTcGUse0EdO0Ve8icse1ae8VyA12iA1AiAHYsCLu2dOiUTaxZMWsmA5sxDbtjNK6iAX**. – Назва з екрана.

С. Л. Кузьміна, М. Л. Ткачук

ЛЕОНТІЙ (ТУРКЕВИЧ Леонід Ієронімович) [рос. Леонтий (Туркевич Леонид Иеронимович)] (08[20].08.1876–14.05.1965), архієпископ Правосл. Церкви в Америці, першоієрарх Північноамер. митрополії, випускник КДА – церк. діяч і педагог, місіонер, журналіст, письменник.

Нар. у повітовому м. Кременці Волин. губ. (нині – райцентр Терноп. обл.) у сім'ї Ієроніма Йосиповича та Ганни Антонівни Туркевичів. Батько Л. на той час обіймав посаду помічника інспектора Волин. ДС (1873–91); з 1891 служив настоятелем Свято-Миколаївського собору в м. Кременці у сані протоієрея.

Після закінчення Кременецького ДУ (1885–89) та Волин. ДС (1889–95) навчався у КДА (1896–1900), де здобув ступ. канд. богослов'я (ухвалу Ради КДА від 07.06.1900 затверджено керуючим Київ. єпархією, єпископом Канівським *Сильвестром (Малеванським)* 18.06.1900). Рукопис канд. твору Л. «Книга пророка Аввакума. Введение и экзегезис», що здобув високу оцінку викладачів КДА доц. В. П. *Рибінського* і проф. Ф. Я. *Покровського*, зберігається в ІР НБУВ.

Після закінчення КДА був призначений (з 05.10.1900) помічником інспектора Катериносл. ДУ. З 04.07.1902 – викладач рос. та церковнослов'ян. мов Обоянського ДУ

(м. Обоянь Курської губ.), де також виконував обов'язки доглядача.

Узявши шлюб із Ганною Олімпівною Червинською, прийняв свящ. сан: 26.09.1905 висвячений архієпископом Волинським і Житомирським *Антонієм (Храповицьким)* на диякона, 28.09.1905 – на ієрея. Того ж дня призначений 2-м священником Свято-Миколаївського собору м. Кременця, законовчителем Кременецького міськ. уч-ща та викладачем Волин. Віталіївського жін. єпархіального уч-ща.

07.08.1906, за клопотанням архієпископа Алеутського та Північноамериканського Тихона (Беллавіна, згодом – Патріарха Московського і всієї Росії), призначений ректором новоствореної духовної семінарії у м. Міннеаполісі (*англ.* Minneapolis, штат Міннесота, США). 27.10.1906 прибув до Америки. Очолюючи семінарію, заклав підвалини розвитку правосл. богослов. освіти у США. З 1907, залишаючись на посаді ректора, був також настоятелем Свято-Покровської церкви в Міннеаполісі. 20–22.02.1907 брав участь у I Всеамер. соборі в Мейфілді (*англ.* Mayfield, штат Пенсильванія), на якому Алеутську та Північноамер. єпархію було перейменовано на Рос. Правосл. Греко-Кафолічну Церкву в Півн. Америці (*англ.* Russian Orthodox Greek-Catholic Church in North America). Цю назву офіційно використовували у взаєминах із амер. владою.

29.06.1909 був піднесений до сану протоієрея. Після переїзду у 1912 семінарії з Міннеаполіса до м. Тенефлай (*англ.* Tenaflay, штат Нью-Джерсі; діяла до 1923) поєднував посади ректора і настоятеля Свято-Троїцької церкви в м. Йонкерсі (*англ.* Yonkers, штат Нью-Йорк) та Петропавлівської церкви в м. Пассейку (*англ.* Passaic, штат Нью-Джерсі). З 01.03.1914 – редактор ж-лу «Американский православный вестник» (обіймав цю посаду у 1914–17 і 1922–30); з того ж року одночасно був редактором часопису «Свет».

31.09.1915 призначений кафедральним протоієреєм Свято-Миколаївського собору